

Zašto je važan slučaj Zeković?!

Odgovarajući na pitanja poslanika, Vrhovna državna tužiteljka Crne Gore, gospođa Ranka Čarapić, rekla je na kraju svog izlaganja u Skupštini da je državni tužilac „organ gonjenja, a ne otkrivanja krivičnih dela i njihovih izvršilaca“ i zaključila da se u „laičkoj javnosti“ često uloga državnog tužioca u tom smislu ne razume i da se zato tužioci izlažu neosnovanoj kritici.

Gospođa Čarapić nije odgovorila na poslaničko pitanje šta je državni tužilac preduzeo da rasprši sumnju o umešanosti službenika policije u slučaj pretnji smrću istraživaču kršenja ljudskih prava Aleksandru Zekoviću, već je ovakvim zaključkom svog izlaganja dozvolila da se stekne utisak da tužioci uopšte nisu nadležni da otkrivaju izvršioce krivičnih dela, ni onda kada su policajci mogući izvršioци ili policija odbija da postupi po zahtevu državnog tužioca.

Moguće je da je gospođa Čarapić silom prilike ostala nedorečena, a da je u stvari saglasna sa stanovištem prof. dr M. Grubača i doc. dr B. Vučkovića da je „državni tužilac ovlašćen da sa nadležnim organima utvrđuje i preduzima potrebne mjere na otkrivanju krivičnih ... djela i njihovih učinilaca“ (Komentar ZKP CG, Cetinje, 2005, str. 148), jer je valjda baš zbog toga i zvala profesora Milana Popovića na razgovor?! Ovdje pišem da u svetlu evropskih standarda naglasim obavezu državnog tužioca da nepristrasno istražuje („rukovodi pretkrivičnim postupkom“, čl. 44 ZKP, odnosno skroz rukovodi istragom po novom ZKP) posebno one slučajeve u kojima postoji sumnja da je službenik policije odgovoran za izvršenje krivičnog dela. Na primer, u slučaju sumnji na policijsku torturu, Evropska konvencija o ljudskim pravima zahteva da efikasnu i delotvornu istragu, po potrebi i otkrivanje izvršilaca, izvede nezavisan i nepristrasan organ, kakvim se smatra jedino pravosudni organ - državni tužilac ili istražni sudija.

Zbog toga što u slučaju pretnji istraživaču kršenja ljudskih prava postoji sumnja da je za to odgovoran službenik policije, blizak saradnik direktora policije, u evropskom demokratskom društvu sasvim je legitimno zahtevati da državni tužilac obavesti oštećenog Zekovića i zainteresovanu javnost (bar 31 NVO koje su to zahtevale) šta je preduzeo da proveri nalaz policije da njihov službenik nije imao nikakve veze s tim slučajem (je li uporedio snimak pretnji sa glasom osumnjičenog službenika?!).

U Ukrajini je 2000. godine kidnapovan i ubijen novinar Georgij Gongadze, dve nedelje pošto je tvrdio da su mu policajci pretili, a državni tužilac odbio da ozbiljno istraži te pretnje. Posle pet godina traljave istrage, iako je na kraju pokrenuta istraga protiv policajaca zbog umešanosti u ubistvo, Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da je Ukrajina odgovorna za kršenje prava na život novinara zato što državni tužilac prvo nije efikasno preduzeo istražne radnje koje su mogle dovesti do otkrivanja onih koji su mu pretili i tako zaštitio njegov život, a kasnije nije delotvorno otkrio i one koji su izvršili i naredili njegovo ubistvo. Ukrajina je na ime naknade štete supruzi ubijenog novinara morala da plati 100,000.00 eura, što je jedna od najviših odšteta koje je ovaj sud ikad dosudio. U presudi je utvrđeno da je „na osnovu domaćeg zakona, kancelarija državnog

tužioca imala pravo i obavezu da nadzire aktivnosti policije i istraži zakonitost radnji koje oni preduzimaju...“.

Aleksandru Zekoviću je „samo“ prećeno, on srećom nije ubijen. Grubo je zaprećeno i Jevremu Brkoviću, Tufiku Softiću, Mladenu Stojoviću i Željku Ivanoviću. Ubijeni su Duško Jovanović i Srđan Vojičić, kao što su u Srbiji ubijeni Dada Vujasinović i Slavko Ćuruvija, u Rusiji Ana Politkovskaja i, posljednja u dužem ruskom nizu, Natalia Estemirova, istraživačica kršenja ljudskih prava. Ni u jednom od ovih slučajeva nije utvrđeno ko je izvršio ili naredio pretnje, ugrožavanje, povređivanje ili krajnje uništavanje ovih ljudi. Dok se to ne utvrdi, verujem da ni u jednoj od tih zemalja neće biti poverenja u vladavinu prava.

U tom smislu podržavam gospodina poslanika koji je od Vrhovne državne tužiteljke zahtevao da javnost ubedi da je sve neophodno preduzeto da se otkriju i gone izvršioi krivičnih dela koja su izazvala posebno uznemirenje javnosti. Građani imaju pravo na informacije koje će ih ubediti da su u zemlji posvećenoj poštovanju ljudskih prava ta prava zaista zaštićena i da mogu da se osećaju bezbedno.

Šta je tužilaštvo uradilo da proveri da li je službenik policije pretio Zekoviću? Da li su „teroristi“ u Orlovom letu bili terorisani? Da li je sve potrebno preduzeto da se rasvetli ubistvo Duška Jovanovića? Da li su Ibrahim Ćikić i drugi pripadnici SDA 1994. bili mučeni i oštećeni političkim procesom? Da li nikoga u Crnoj Gori više ne treba goniti za ratne zločine izvršene na njenoj teritoriji ili van nje? Otkrivanje odgovora na ovakva pitanja od strane državnog tužioca doprinelo bi zaštiti ljudskih prava i uspostavljanju poverenja u vladavinu prava u Crnoj Gori.

Tea Gorjanc Prelević, urednica programa Akcije za ljudska prava